

Хліб всьому голова

Рік тому ми розповідали вам про зажинки, жнива і обжинки. А сьогодні ми розповімо про продукти зібраного врожаю – хліб.

Українці вважають хліб святим. Наш народ приносив його в жертву богам та й сам причащався ним, споживаючи його під час свят та церемоніалів. Крім цього врожай залежав від примх природи, від погоди, і народ вважав, що найкраще може вплинути на природу, виконуючи магичні ритуали, та в цей спосіб привернути до себе щастя, а що найважливіше – врожай та достаток хліба. Кожна важлива справа в полі (оранка, сівба, жнива), кожна подія в житті людини (народження,

весілля, похорон), зміна в порах року, а згодом й релігійні свята (Різдво, Великдень) – все це супроводжувалось обрядами, в яких найважливішу роль відігравав хліб чи печиво взагалі.

Калачі та книші

Звичай випікання калачів прийшов до нас з передхристиянських часів, коли при кінці грудня – на початку січня відбувалося свято "Коляди". Народ святкував тоді народження нового сонця, бо саме в цей час коротшали ночі, а дні ставали довшими. З цієї нагоди пекли круглі калачі (символ сонця) і тримали їх впродовж свята, щоб в такий спосіб відігнати довгі темні і холодні ночі. З приходом християнства ми стали святкувати Різдво Христове і якщо колись пеклись тільки круглі калачі, то тепер стали випікати калачі двох видів – круглі та подовгасті. Їх завжди пекли з пшеничної муки. Про калачі співають в колядці "Та кладіть калачі з ярої пшениці". Три круглі калачі, один на одному, з свічкою посередині, були невід'ємною частиною Святої Вечері. Подовгасті калачі пеклись в 3, 4, 6, і 12 попліток і виконували ту саму функцію, що й круглі. Калачі вважались небуденним печивом, навіть ласощами, і тому виникла така приповідка "Його туди й калачем не принадиш". Крім великих калачів випікалося ще багато маленьких. Їх роздавали колядникам.

Окрім звичайного хліба (можна нарахувати близько 100 сортів), який випікався для щоденного споживання, наш народ також готує в обрядові хліби, які можна поділити на дві групи:

1. Печиво, пов'язане з народним календарем та працею в полі, як: Великдень, Різдво, вигін худоби на весну, засів, орання, обжинки, приліт перших пташок з вирію тощо.
2. Печиво, пов'язане з побутом, як: народження, весілля, поминки за померлих.

Щоденний хліб

Думаю, що варто розказати про щоденний хліб, який готували до випікання з такою ж побожністю, як і обрядове печиво. Місили хліб на кваснім тісті у спеціальній дерев'яній діжі, яка мала віко. Цю діжу вживали виключно на заміс щоденних та обрядових хлібів. Її ніколи не виносили з хати і нікому не позичали. За повір'ям це могло спричинити недостачу хліба,

що для наших прадідів вважалось великим нещастям. Коли входили до нової хати, то там мали бути піч, стіл і тут же з великими почестями вносили діжу. Починаючи місити тісто, молитвою закликали Бога до помочі. Вкладаючи хліб до печі, господиня до нього приговорювала, щоб вдався, рівночасно робила над ньому знак хреста, витискаючи зверху рукою. Згідно з повір'ям, нікому не можна було дарувати чи позичати першу буханку хліба, яку клалося в піч, тому на ній мізинцем руки витискали дірку. Залишки хліба ніколи не викидали, тільки кришили та розсівали на грядках чи в полі, годували худобу і птицю. Марнувати чи зневажливо поводитись з хлібом вважалось гріхом. Досьогодні залишився в нас надзвичайно гостинний та щедрий спосіб вітання гостей, а саме хлібом і сіллю. Із щоденним хлібом йшли вітати новонароджену дитину. Старости йшли з хлібом сватати. Обмін хлібом між старостами та батьками означав, що дівчина засватана. Хлібом благословляли молодих до шлюбу. Хліб клали на труну небіжника і залишали на могилах. З хлібом починали працю в полі і закінчували роботу з хлібом.

Хліб, як ми бачимо, супроводжує нас від народження до смерті, в буденному житті і у свято, при праці і при відпочинку, в горі і в добрій долі. З хлібом наш народ дякував Господові за добро і з хлібом благав ласк Божих. І не дивно, бо народ вірив, як каже приказка "всяке добро за хлібом".

Матеріал підготувала Неля Лавриненко, Київський осередок